

דעת
אתר לימודי יהדות ורוח
www.daat.ac.il

ספר רביעי

פרק ראשון

מצור גמלא ומפלטה.

א. הגליליים, אשר התקוממו ברומאים אחרי מפלת יודפת, נכנעו לפניהם לשמע המגפה אשר היתה בטריכי, והרומאים כבשו את כל מבצרי הגליל מלבד גוש-חלב והר-תבור, אשר החזיקו בו היהודים. וגם העיר גמלא, אשר מעבר לים כנרת, מול טריכי, מרדה עוד ברומאים. העיר הזאת נחשבה על גבול אגריפס וכמוה גם הערים סוגני וסיליקיה, וכלן הן ערי הגולן, וסוגני היא בארץ הנקראה הגולן העליון וגמלא – בגולן התחתון; וסיליקיה – בקרבת יאור סמך. ורחב היאור הזה שלשים ריס וארכו ששים והאגמים אשר לו משתרעים עד דפני, ושם ארץ מעינות מים, אשר מהם יוצא הנהר המכונה בשם הירדן הקטן, ומימיו נופלים אל הירדן הגדול בקרבת מקדש עגל-הזהב. ועם יושבי סוגני וסיליקיה כרת אגריפס ברית-שלום בראשית המרד. אולם גמלא לא נכנעה תחתיו, כי יושביה בטחו במשגב עירם, אשר היתה חזקה מיודפת. כי ממעל להר גבוה מתנשא שם צוק זקוף ובתוך הוא מעלה גבנון ומשתרע במישור למעלה ונוטה לתלול לפנים ולאחור, והוא דומה בתבניתו לגמלא^א, ועל-כן נקרא בשם הזה (גמלא), אף כי יושבי המקום אינם מבטאים את השם הזה מבאר כמשפטו^ב. משתי צלעותיו וממול פניו מקף הסלע הזה תהומות, אשר אין איש יכול לעבור בהן, ורק מאחור, אשר שם הפך מסתעף מן ההר, אין הדרך אליו כה תלולה. אולם גם במקום הזה חפרו יושבי המקום חריץ עמק מן הצד (באלכסון) לסגור על מבואי העיר. ועל הצלע הזקופה נבנו הבתים צפופים מאד, עד אשר דמתה כל העיר התלולה כתלויה על פי התהום וצונחת למטה. ופני העיר היו למול רוח דרומית, והצוק המתרום לאין-חקר ממעל לעיר גם הוא נשקף לצד דרום,

^א ביונית: קמלוס, κάμλος.

^ב משפט מזור מאד. נראה, שכן יוסף דקוראים היונים וספר כי היהודים מבטאים

„גמלא“ במקום „קמלוס“ היוני, ולא שם אל לבו, כי היונים שאלו את המלה הזאת מן השפה העברית והם הם ששנו את בטויה מגימל לכף!

ועליו נמצאה מצודת העיר (מרום העיר, הצריח), ולמטה ממנה היתה צלע החר הזקופה באין חומה, כי נפלה אל תהום עמקה. ומקור מים נמצא מבית לחומה בקצה העיר.

ב. ואת העיר הזאת, אשר ככה שגבה בתכונתה, חזק עוד יוסף במנהרות ובשוחות. ואף כי יושבי המקום הרבו לבטוח בתכונת חסן עירם גם מיושבי יודפת, נפלה גמלא מיודפת במספר אנשי המלחמה אשר בקרבתה. ובהאמינם במעוז מקומם לא נתנו ללוחמים חדשים לבוא בשעריה בהמון, כי כבר מלאה העיר פליטים מהקרבות הראשונים, אשר בקשו מנוס במבצר הנשגב הזה, ושבעה חדשים שגבה העיר בפני הצבא, אשר שלח אגריפס לצור עליה.

ג. ואספסינוס הסיע את חילו מחמת (חמתן), אשר שם חנה בקרבת טבריה — אם נבאר את השם חמת, נאמר אשר הוא „חמים“ א, כי נמצא שם מעין מים חיים המעלים רפואה — ועלה על גמלא. הוא ראה, כי לא יהיה לאלידו לשים חיל-משמר על העיר מסביב מפני תכונת המקום, ועל-כן העמיד צופים רק במקומות אשר מצאה ידו וכבש את החר אשר ממעל לעיר. ואחרי אשר בצרו הלגיונות שם את מחנם, כדרכם במלחמה, החל אספסינוס לשפוך סוללה מאחורי העיר (בצפון) והפקיד על הסוללה בצד מזרח, אשר שם נמצא המגדל הגבוה בכל העיר, את הלגיון החמשה-עשר, והלגיון החמישי שפך סוללה על חלק העיר בתוך, ואת החריצים והבורות סתמו אנשי הלגיון העשירי. ובעת ההיא נגש אגריפס המלך אל החומה ונסה לדבר אל המורדים, כי יסגירו את עירם, ואחד הקלעים ירה בו אבן ופגע במרפקו הימני וקרובי המלך מהרו לסוכך עליו. והרומאים התעוררו לחזק את עבודת המצור, כי קצפו על הדבר אשר נעשה למלך וגם חרדו לנפשם, באמרם, כי האנשים העושים קשע כזה לאחיהם דורש טובתם לא ישובו מכל אכזריות-זדון בהצותם על אויבים זרים.

ד. ועבודת הסוללה שלמה מהר, כי רב היה מספר הידים העוסקים בה, וכל אנשי-המלחמה היו מהירים במלאכתם והרומאים הקריבו את מכוונת הרעש. וחרש ויוסף והאנשים הקרובים אליהם, הם טובי העיר, נבהלו מאד לדבר הזה, אך ערכו את אנשי-חילם המזינים למלחמה, בחשבם, כי לא יוכלו לשאת את המצור זמן רב, יען אשר לא נמצאו להם די מים ולחם וצדה, על-כן אספו את האנשים ועלו על החומה וזמן מצער נלחמו באנשי-הצבא, המקריבים את המכוונות, אולם מכוונת-הקלע והבליסטראות הכו בהם וגרשו אותם אל העיר. והרומאים הביאו את אי-לי-הברזל והרעישו את

(*) מים חמים, מרחצאות חמים (תרגמי, θερμαι או θερμα ביונית).

החומה בשלשה מקומות ונשפכו דרך פרצי החומה וכורם חזקו בתקיעת חצוצרות ובמשק כלי-נשקם ובתרועת נצחון אל תוך העיר והשתערו על יושביה. והיהודים עמדו על נפשם במבוא העיר בחזק-יד ולא נתנו את הרומאים לעבור, ואחרי-כן חזקה עליהם יד אויביהם הרבים והעצומים, הבאים עליהם מעברים, והם נסוגו אחר ועלו אל מרומי העיר. אך פתאם הפנו פניהם והתנפלו על האויבים, המעפילים לעלות אחריהם, ולחצו אותם אל מורד ההר התלול והמיתו בהם רבים, אשר לא מצאו מעמד במקום הצר והקשה הזה, כי לא יכלו הרומאים להלחם ביהודים העומדים מלמעלה ולא עצרו כח לבקוע להם דרך בקרב המון אחיהם, ההורסים לעלות על העיר אחריהם. ועל-כן בקשו להם מחסה על בתי האויבים, אשר היו שפלים לארץ. וכאשר נמלאו הבתים אנשים כרעו תחת סבל משאם ונהרסו, וכל בית נופל הרס את הבית העומד תחתיו, ומפלת הבית הזה הפכה גם היא את הבתים אשר מתחתיו והמון גדול מהרומאים נהרג. כי מרב מבוכתם קפצו רבים על הגגים, אף כי ראו אותם נופלים תחתיהם, ורבים נקברו תחת מפלת הבתים ורבים רסקו את חלקי גופם במנוסתם ועוד רבים מהם נחנקו באבק אשר כסה עליהם. ובני גמלא ראו בזה אות, כי אלהים עוזר להם במלחמתם ולא שמו לב אל פגיעיהם ורדפו אחרי השונאים. הם דחפו אותם מעל הגגות והמיתו את הכושלים ברחובות התלולים ובלי הרף ירו ממעלה בשונאיהם הנופלים והכו בהם, כי מפלת הבתים הספיקה להם אבנים לרב ואת נשק הפיפות המציאו להם החללים, כי הסירו את התרבות מעל הרומאים הנופלים ודקרו בהן את האויבים המטים למות. ורבים מן הרומאים התנפלו מעל הגגות הנוטים להשבר ומתו. וגם לבורחים לא היה קל להמלט, כי לא ידעו את הדרכים, וענן האבק לא נתן להם להכיר איש את פני רעהו והם נדחקו יחד וכשלו איש באחיו ונפלו.

ה. ויתר הרומאים מצאו ביגיע רב את מוצאי העיר ועזבו אותה. ואספסינוס נשאר כל העת עם אנשיו הנמצאים בצרה, כי התעצב אל לבו מאד בראותו את העיר נהפכת על אנשי-צבאו, ושכח להשמר לנפשו ועלה מבלי הדעת מעט-מעט אל מרום העיר ושם נשאר ברעה גדולה עם אנשים מתי-מספר, כי גם טיטוס בנו לא היה עמו יחד, יען אשר נשלח אל מוציגוס, בציב ארץ סוריה. ואספסינוס חשב, כי לא לישועה וגם לא לתפארת יהיה לו, אם יפנה ערפו לברוח מפני אויביו, וזכר את המלחמות אשר התענה בהן מימי נעוריו ואת מעשי גבורותיו, וכמו נחה עליו רוח אלהים. הוא התלכד עם אנשיו יחד וכלם חברו את כלי-נשקם (מגניהם) עד היותם כבשר אחד, ובזה התחזק אספסינוס בפני השונאים הנלחמים אתו מראש הגבעה ולא פחד מגדל המונם וגם מאבני-הקלע, אשר השליכו עליו, וכראות

אנשי-הצבא את כח רוחו הנפלא הרפו מעט קט ממנו. וכאשר הונח לו מעט ממציקיו, נסוג אחורנית בשובה ונחת ולא הפנה את ערפו אל האויב עד הגיעו בשלום מחוץ לחומה. ורבים ועצומים מצבא הרומאים מתו במלחמה הזאת ובין המתים נמצא שר-העשרה איפוטיוס, אשר הפליא לעשות גבורות לא במלחמה זו, שנספה בה, בלבד, כי-אם גם בכל הקרבות אשר לפניו, ורעות רבות ונוראות עולל ליהודים. ואחד משרי-המאות ושמו גלוס, אשר הקיפוהו שונאיו מסיב בעת המבוכה, הסתתר באחד הבתים ושמע את שיחת בני-הבית בעת-הסעדה על הדבר אשר אנשי העיר אומרים לעשות לרומאים וגם לו ולאנשיו. והוא וחבריו היו סוריים ועל-כן הבינו את שפת היתודים. כלילה קם גלוס ושחט את כל יושבי הבית ומהר עם אנשי-צבאו להמלט אל הרומאים.

ו. ואחרי המגפה נמס לבב הרומאים, בזכרם, כי לא קמה עוד עליהם פרענות גדולה כזאת, ועוד יותר מזה נכלמו אנשי-הצבא על אשר עזבו את המפקד לנפשו בהיותו בצרה גדולה, ואספסיוס דבר על לבם לנחמם וכסה על התלאה אשר מצאה אותו, לבל יראה בעיניהם פתח-דברו כמוסר-תוכחת. וקרא אליהם לאמר: „הנה טוב יהיה, כי נשא שכם אחד במנוחת גבורים את פגעי המלחמה ונשיב אל לבנו, כי מעולם לא נקנה הנצחון בלי קרבנות-דם. דרך המזל לסב אחורנית (גלגל חוזר בעולם), ואחרי אשר הפינו את היתודים לרבותיהם נגזר גם עלינו להקריב קרבן קטן לאלהים. והנה כאשר לא יאות לאי-המעלה להתגאות בלי חק בעת טובה, ככה לא יאות גם לאי-שחיל להנאש בשעת צרה, כי תליפות הטוב והרע ממהרות לבוא. ואיש-מופת הוא האדם, אשר לא זחה דעתו בעת אשרו, למען אשר יוכל לשאת במנוחת-רוח גם את פגעי. הנה הרעות, אשר מצאו אותנו, לא ממרד ידינו באו לנו ולא מגבורת היהודים, רק תכונת המקום הרעה הביאה להם שכר ולנו נזק. ואולי יוכיח אתכם איש, כי לא משלתם ברוחכם. כי כאשר ברחו אויביכם מפניכם אל מרומי העיר היה טוב לכם לעזובם לנפשם ולא לרדוף אחריהם עד הראש ולבוא בצרה, כי בכבשכם את העיר התחתונה היה לאלי-דכם לצור על הבורחים האלה עד אשר ירדו אליכם להלחם, למען תוכלו לנצחם במנוחה ובבטחה; אולם אתם נחפזתם לקראת הנצחון באין מעצור לרוחכם ולא שמתם את לבכם להשמר לנפשותיכם. אך לא נאה לרומאים לצאת למלחמה בלי ישוב-הדעת ולהתהולל בעת הקרב, כי בתבונתנו ובסדרי מערכותינו גברנו תמיד על שונאינו — וזאת (הפחזות) היא דרך העמים הנכרים (הברברים) ודרך היהודים יותר מכלם. עליכן טוב יהיה, אם נשוב אל דרכי המלחמה אשר לנו, ונתקצף על הרעה אשר מצאה אותנו ללא-צדק, ולא נתעצב אל לבנו, וימצא כל איש מכם נחמה נכונה בכח גבורות ימינו,

ואז יעלה בידכם לגאל את דם אחיכם הנהרגים ולקחת נקמה בהורגיהם. וגם אני אנסה לעשות הפעם, כאשר עשיתי עמכם בכל הקרבות עד היום הזה, ואהיה ראשון לצאת לפניכם ואחרון לעזוב את המערכה".

ו. בדברים האלה חזק אספסינוס את רוח אנשי-צבאו, ושמחת יושבי גמלא על נצחונם היתה עד ארגיעה, אף כי היה הנצחון ישועה גדולה, אשר באה להם בהסחה-הדעת. כעבור זמן קצר שמו אל לבם, כי אפסה כל תקוה להציל את נפשם בברית עם הרומאים וגם אבד מנוס מהם, וכבר חסרה להם צדה, ועל-כן התעצבו אל לבם מאד ורוחם גפלה בקרבם. אך לא חדלו לבקש ישועה בכל מאמצי כחם, וגבורי-החיל אשר ביניהם התיצבו בפרצי החומה והנשוארים שמרו על יתר חלקי החומה מסביב. כאשר נתקו הרומאים את הסוללות ונסו להתנפל על החומה מחדש, נמלטו רבים מיושבי העיר דרך הנקיקים הקשים לעבור ברגל, אשר לא נמצאו שם שומרי הרומאים, ורבים ברחו דרך המנהרות. והאנשים אשר נשארו בעיר, ביראם פן יפלו בידי האויבים בעת מנוסתם, ספו בחטר-כל, כי כל הלחם הנמצא בעיר נאסף למען אנשי-המלחמה השומרים עליה.

ה. בכל הצרות האלה הוסיפו בני גמלא לעמוד על נפשם ביד חזקה. בעצם ימי המצור עשה אספסינוס כלאחר-יד מלחמה גם ביושבי הר-תבור (איטפוריון). ההר הזה הוא בין העמק הגדול ובין בית-שאן בתוך, והוא מתרומם לגבה שלשים ריס בקרוב א', ורק מרוח צפונית עולה אליו דרך קשה, וראש ההר הוא מישור ומדחתו עשירים וששה ריס מסביב, וכלו מקף חומה. את החומה הקים יוסף בארבעים יום, בהביאו את כל החמר מתחתית ההר וגם מים הביא עמו, כי יושבי המקום שותים מי גשמים לבד. כנגד ההמון הגדול הנאסף במקום הזה שלח אספסינוס את פלצידוס עם שש מאות רוכבים. ופלצידוס ראה, כי אין לאל-ידו לעלות על ההר, וקרא אל ההמון לרדת בשלום והבטיח לכוות אתו ברית. והיהודים ירדו אליו במחשבות ערומים, לסכל את עצתו הרעה, כי פלצידוס דבר אתם רכות, באמרו בלבו לתפוש אותם בעמק, והם ירדו מן ההר למלא למראה-עין את דברי הרומאים, ובלבם אמרו להתנפל עליהם פתאם לתמם. אולם ערמת פלצידוס נצחה את מזומת היהודים. כי כאשר התגרו אתו היהודים מלחמה, הוליד אותם שולל בנוסו מפניהם ומשך אותם לרדוף אחריו רחוק בעמק, ופתאם הפך את פניו והמית רבים מהם, ועל הנשוארים סגר את הדרך העולה אל ההר. ורבים מן היהודים עזבו את הר תבור וברחו אל ירושלים. וכאשר לא היו עוד מים לשתות ליושבי המצודה, כרתו ברית עם פלצידוס והסגירו את ההר ואת נפשותיהם בידו.

*) גוזמה, אולי צ"ל שלשה ריס. בימינו גבה הר-תבור קרוב לחמשה ריס — 613 מסר..

ט. ומיושבי גמלא ברחו עזי-הנפש ונמלטו על נפשם, והחלשים ספו ברעב. ואנשי-המלחמה החזיקו עוד מעמד במצור עד יום עשרים ושנים לחדש תשרי (תשרי א). כי ביום ההוא באשמות הבקר התגנבו שלשה אנשים מן הלגיון החמשה-עשר בלאט אל המגדל הזקוף אשר ממולם וחתרו תחתיו. והצופים בראש המגדל לא ראו אותם בעלותם, כי חשך הלילה כסה עליהם, וגם לא חשו אותם בבואם. אנשי-הצבא נשמרו מכל המלה ובידם עלה לגולל חמש אבנים גדולות ולהמלט. ופתאם נהפך המגדל תחתיו בקול שאון גדול והצופים התגלגלו אתו יחד אל התהום. והשומרים אשר על החומה נבהלו מאד ועזבו את משמרותיהם וברחו, ורבים נועזו לבקוע להם דרך בין מערכות הרומאים ונפלו בחרב, ואתם היה גם יוסף, אשר ירה בו אחד הקלעים בעת מנוסתו דרך פרץ החומה. לקול ההרס קמה מבוכה גדולה בין יושבי העיר ומחמתה נוראה נפלה עליהם, בחשבם, כי כבר פרצו כל האויבים לתוך העיר. בקרב המבוכה גוע תרש, כי שכב חולה על מטתו זהפחד והמחלה חבירו עליו יחד להכריעהו. אולם הרומאים זכרו את תבוסתם הראשונה ולא באו בשערי העיר עד יום עשרים ושלשה לחדש הזה.

י. וטיטוס שב בעת ההיא והתאנף מאד על המכה אשר היתה בחיל הרומאים שלא בפניו, ובחר לו מאתים רוכבים וגם לקח עמו אנשי-צבא רגלים ובא בראשם בשערי העיר בלאט. אולם הצופים ראוהו בבואו והרימו קול צעקה ולקחו את נשקם בידיהם. ובהודע הדבר לאנשי העיר, כי באו הרומאים אל תוכה, תפשו אלה את נשיהם ובניהם וסחבו אותם אחריהם לברוח אתם יחד אל ראש ההר ביללה ובזעקה, ואלה יצאו להלחם בטיטוס ונפלו חללים איש אחרי אחיו. והאנשים, אשר לא מצאה ידם להמלט אל ראש ההר, קפצו בצר להם מתוך העיר ונפלו בידי שומרי הרומאים. ונוראה היתה אנקת החללים בכל מקום, ודמם הציף את כל העיר ונשפך למטה במורד. ואספסינוס בא לעזרת אנשיו בראש כל חילו ועלה להלחם בפליטים אשר נמלטו אל ראש ההר. כי הגבעה התרוממה לאי-חקר והיתה מקסה אבנים מסביב וקשה היה לעלות עליה, ועתה היתה מלאה המון אדם ומורדותיה התלולים סוככו עליה. וכאשר העפילו הרומאים לעלות עליה, ירו בהם היהודים חצים וכל מיני קלע וגם גוללו עליהם אבנים גדולות והשחיתו בהם, תחת אשר חצי הרומאים לא יכלו להגיע עד מרום מעמדם. אולם לאסון היהודים שלח אלהים רוח סערה אל עבר פניהם והיא משכה אליהם את חצי הרומאים והשיבה את חציהם אחור או דחפה אותם הצדה. מפני כח הסערה לא יכלו היהודים להתחזק במורד התלול, כי לא מצאו שם מעמד

לרגליהם וגם נבצר מהם לראות את השונאים העולים עליהם. והרומאים עלו על ההר והקיפו את היהודים והמיתו מהם את כל הלוחמים העומדים על נפשם וגם לא חמלו על האנשים הפושטים אליהם יד לבקש חנינה, כי זכר אחיהם הנגפים בעת עלותם על העיר לראשונה הקשיח את לבם מאד. וכאשר נואשו היהודים מצורה, תפשו רבים את טפם ונשיהם והתגלגלו אתם אל התהום, אשר פיה עמק מאד לצלע ההר. וזעם הרומאים היה קל יותר מקשי-לב היהודים הנתפשים, כי מספר הנשחטים בידי הרומאים היה ארבעת אלפים ולצמתם נמנו חמשת אלפים חללים, אשר התנפלו מראש ההר. ואיש לא נשאר בחיים, מלבד שתי נשים בנות אחי פיליפוס, הוא פיליפוס בן יקים, איש נשוא-פנים ונסיך מטעם המלך אגריפס, וגם הן נצלו ממות בהצליחן להחבא מועם הרומאים בעת מפלת העיר. כי ביום ההוא לא חמלו הרומאים גם על נפש עוללים ותפשו רבים מהם והשליכום מראש הגבעה. ככה נפלה גמלא בעשרים ושלשה להפך פייס (תשרי) והמרד החל בה בעשרים ואחד לגורפייס (אלול).

פרק שני

גוש-חלב נמסרה בידי הרומאים, ויוחנן ברח אל ירושלים.

א. רק גוש-חלב לא נכבשה עוד בידי הרומאים, היא עיר קטנה בגליל, אשר יושביה היו רודפי-שלום, כי ברבם עבדו את אדמתם ומשאת נפשם כל הימים היתה ברכת השדה לבר. אולם לאסונם באו לגור בקרבם רבים מהמון השודדים והנגע פשה גם בחלק אזורי העיר. והאיש, אשר עורר אותם למרד ונצח על קהלם, היה יוחנן בן איש אחד ושמו לוי, והוא בעל כשפים (איש מרמה) ורב-מומנות בכל דרכיו, אשר הלך בגדולות ובנפלאות ממנו תמיד והיה איש-מעשה חרוץ להשלים את תקוותיו וכל עין ראתה, כי הוא חפץ במלחמה למען ישלח ידו אל השלטון. את פקדת האיש הזה שמרו כל המורדים בגוש-חלב, ובגללם לא מהרו האזרחים לשלוח צירי שלום אל הרומאים ולפתוח את שערי עירם לפניהם, רק אמרו לקדם את פניהם במלחמה. ואספסיוס שלח עליהם את טיטוס עם אלף רוכבים ואחר-יכן הסיע את הלגיון העשירי אל בית-שאן, והוא עם שני הלגיונות הגותרים שב אל קיסריה לתת מרגוע לאנשיו אחרי עבודת המלחמה הקשה בלי הרף, וגם חשב לחזק את גופות אנשי-הצבא ואת רוחם בטוב הערים האלה לקראת הקרבות העתידיים. בהבינו מראש, כי עוד עבודה קשה נשארה לו בירושלים, אשר היא קרית מלכים והעיר הראשה לכל העם, יען אשר אליה נהרו כל פליטי

המלחמה. כי משגב העיר הזאת מתכונתה וחזק חומותיה הבצורות נתנו דאגה רבה בלב אספסיוס, והוא ידע, כי גם בלי חומה ומצודה יקשה בידו לבצור את רוח הגבורים היושבים בקרבה. על-כן רצה לחזק את אנשיו לקרב כדרך המתגוששים (אתליטים).

ב. וכאשר הגיע טיטוס עם רוכביו עד גוש-חלב, ראה, כי על-נקלה יעלה בידו להשתער על העיר ולכבשה, אולם ידע, כי בכבוש אנשי-צבאו את העיר ביד חזקה יערכו מטבח נורא ליושבי העיר. וכבר היה לו הרצת לזרוא וגם חמל על המון האנשים, אשר קפפו בלא משפט בעון הרשעים המעטים. על-כן בחר לו להטות אליו את יושבי העיר בברית שלום ועמד לפני החומה המלאה המון אנשים, אשר היו ברבם מחבר הפריצים (המקלקלים), וקרא אליהם: „נפלא בעיני הדבר, במה אתם בוטחים להשגב מנשק הרומאים לבדכם, אחרי אשר נפלו בידינו כל הערים, והלא עיניכם רואות, כי ערים חזקות ובצורות מעירכם כרעו תחת תנופת ידינו הראשונה, והערים אשר כרתו ברית עם הרומאים בטוחות ושוננות ונהנות מכל אשר להן. גם עתה אני נותן לכם את בריתי שלום ולא אפקוד על רום עיניכם. אמנם לתקות החרות יש סליחה, אולם עון המקשים את ערפם בדברים, אשר נשגבו מכחותיהם, לא יכפר עד עולם. ואם לא תשמעו לדברי החנינה והרחמים („אהבת האדם“) האלה ולא תכרתו אתנו ברית-שלום אנסה להכניעכם בכל עז כלי-נשקי, ועוד מעט תנכחו, כי משחק למכונות הרומאים היא חומת צוכם, אשר בה שמתם מבטחכם, ואתם לבדכם מכל יושבי הגליל תראו לעיני כל, כי שבויים עזי-מצח אתם“.

ג. אף אחד מאזרחי העיר לא יכול לענות לדברים האלה, באשר לא נתן להם לעלות על החומה, כי כל החומה נכבשה בידי השודדים; והם הציגו גם משמר בשערים, לבל יצא איש לכרות ברית עם הרומאים ולהביא את רוכביהם אל העיר. ויוחנן לבדו פנה אל הרומאים לאמר: „העצה היעוצה מצאה חן בעיני ויש לאל-ידי לדבר על לב המסרבים או למנעם בחזקת-היד. אולם עליך, טיטוס, לתת ליהודים לשמור את היום הזה כמשפטו, כי הוא יום השבת, ובו אסור לנו לצאת למלחמה וגם לדבר שלום אל האויב. הן לא נעלם מעיני הרומאים, כי חק לנו לשבות בכל יום שביעי, ואם תאלצו אותנו לעבור על החק הזה, תהיה אשמתכם, אתם המחטיאים, גדולה מאשמת האנוסים. ואמנם אם תדחה, טיטוס, את המועד, לא תאנה אליך רעה, הלא גם אם יאמר אחד מאתנו בלבו לברוח בלילה הזה, הן יש לאל-יד הרומאים לחנות סביב לעיר ולשמור על כל מוצאיה. אולם לשכר גדול יהיה לנו, אם לא נעבור על חקי אבותינו. ואמנם אם יפליא איש חסדו לתת את ידו לשלום לאנשים, אשר לא יחלו לדבר הזה, ולפדותם מצרה, הנה נאה לו

לכבד גם את חקי האנשים האלה". בדברים האלה התחכם יוחנן לטיטוס, כי באמת לא היה ראש חפצו לשמור את השבת כהלכה, כי-אם להציל את נפשו. הוא ירא, פן יפּשש בכף, אם תפול העיר בידי האויב מיד, ובקש לו דרך לברוח בלילה ולפדות את חייו. ויד אלהים היתה בדבר הזה, כי הציל את יוחנן, למען שחת בידו את ירושלים, והוא נתן בלב טיטוס להאמין לדברי האיש, וגם להסיע את מחנהו רחוק מן העיר אל קדש (קודסי), היא כפר חזק לצורים בגבול הארץ, ואיבת עולם ומלחמה בין יושביה ובין הגלילים, ומספר יושבי הכפר הוא גדול ומעוז המקום היה להם למשגב בהצותם על היהודים.

ד. ויוחנן ראה בלילה, כי אין משמר הרומאים מסביב לעיר, ומצא לו שעת-הפשר לקחת את אנשי-צבאו וגם רבים מן האנשים השקטים יחד עם נשיהם וטפם ולברוח אתם אל ירושלים. פחד השבי ואימת-המות הוסיפו כח לאנשים האלה, לנהל אחריהם במרוצה נמהרה את המון הנשים והטף עשרים ריס, ואחרי-כן פגרו אלה מלכת. וגוראה היתה יללת המון הנשים והילדים העזובים לנפשם, כי כאשר הוסיפו קרוביהם לרחק מהם, חשבו כי האויב הולך וקרוב אליהם, וכבר ראו בחזון את השובים העומדים עליהם, ועל-כן נחפזו במנוסתם בפחד; ולקול המלתם במרוצתם הפנו את ראשיהם לראות פן הדביקו אותם הרודפים, אשר הם בורחים מפניהם. ורבים תעו בלא-דרך, וגם בדרך המלך קמה מריבה ביניהם, כי כל אחד רצה לעבור את השני, והרבה נרמסו ברגלים. שבר הנשים והילדים היה אץ ומחריד כל נפש, נשים רבות מצאו כח לקרא בקול רם בשמות בעליהן ולהתחנן אליהם בלילה להכות להן. אולם מצות יוחנן חזקה על האנשים להציל את נפשם ולברוח אל המקום, אשר משם יקח מהרומאים גם את נקם בני ביתם העזובים, אם יפלו בשבי. ככה נפוץ המון הבורחים, כי כל אחד נחפז לברוח חיש מהר, ככל אשר לאל-ידו.

ה. וביום השני נגש טיטוס אל החומה לכרות את הברית עם יושבי גוש-חלב, ואזרחי העיר פתחו לפניו את שעריה ויצאו עם בני ביתם לקראתו וקדמו את פניו בברכה וקראו לו בשם מיטיבם ופודה עירם ממשמר והעריקין. הם ספרו לו את דבר מנוסת יוחנן וחלו את פניו לחמול עליהם ולבוא אל העיר ולעשות שפטים בשארית המורדים. וטיטוס דחה את בקשות אנשי העיר עד עת מצא ושלח חלק רוכביו לרדוף אחרי יוחנן, והם לא יכלו להדביקו, כי כבר קדם להמלט אל ירושלים, אולם מן האנשים הבורחים עמו המיתו כששת אלפים נפש, וגם הקיפו את הנשים והטף כשלשת אלפים נפש, והביאו אל טיטוס. והוא קצף מאד, כי לא עלה בידו הפעם להנקם ביוחנן על מעשי תרמיתו, אך מצא נחמה בתוחלתו הנכזבה למראה ההורגים.

והשבוים הרבים. הוא בא בשערי העיר לקול ברכת האזרחים וצוה על אנשי-צבאו להרוס חלק החומה כמשפט ללכוד עיר והשקיט את רוח מחרחרי-הריב, בהפילו עליהם את פחדו, ולא הרבה לענשם. כי הבין, אשר רבים יכו בלשון את מריביהם הנקיים מעון כגדל שנאתם אליהם, אם יבוא לעשות משפט בחיבים, ועל-כן חשב, כי טוב יהיה לו להשאיר את החיב מטל בפחד מאשר להמית יחד אתו את הזכאים. כי בדבר הזה יקח הפושע מוסר ויפחד תמיד מן הענש וגם יבוש מפני האנשים אשר נתנו לו חנינה, תחת אשר ענש האנשים הנספים בלא אשם הוא מצות אשר לא יוכל לתקן. הוא הציג מצב בעיר, לשמור על המנוחה ולעצור את אוהבי התמורות ולחזק את ידי רודפי השלום. ככה נכבשה ארץ הגליל פלה, ובנעת-אפים רבה פנו להם הרומאים את הדרך אל ירושלים.

פרק שלישי

ע' יוחנן מגוסי-חלב. ע' הקנאים ותנן הכהן הגדול והמריבות אשר ביניהם.

א. ובבוא יוחנן אל ירושלים חרד כל העם לקראתו ומסביב לכל אחד מאנשים הבורחים עמו נאסף המון גדול לחקור את דבר הפגעים אשר ומצאו את היהודים מחוץ. אמנם נשימת האנשים הקצרה והלוהטת ענתה בפניהם, כי נמצאו במצר, ובכל-זאת לבשו גאווה בצרתם והודיעו, כי לא ברחו מפני הרומאים, רק באו להלחם בהם ממקום-מבטח. כי ללא חכמה וללא הועיל נחשב בעיניהם לחרף את נפשם במלחמה בעד גוש-חלב ועוד ערים קטנות, אשר אין בהן כח, תחת לשמור על כחותיהם ועל נשקם ולחשוך אותם לימי המלחמה בעד העיר הראשה. ואחרי-כן דברו על מפלת גוש-חלב וספרו בלשון נקיה על-דבר נטיתם מפני האויב, אך רבים הבינו, כי הנטיה הזאת היתה מנוסה, וכאשר הגיעה השמועה בדבר ההמון אשר נפל בשבי, אחזה פלצות את כל העם, בשומו אל לבו, כי אלה הם אותות גדולים מבשרי מפלה בעתיד. אולם פני יוחנן לא לבשו בשת לזכר האנשים אשר עזב אותם לנפשם. הוא חזר על בני ירושלים ובתקוות כוזבות העיר את לבם למלחמה, בספרו להם, כי אין כח לרומאים, ובהרימו את ערך חיל היהודים, וגם לעג לאנלת התמימים והפחדים מפני המלחמה, באמרו, כי גם בעשותם להם כנפים לא יעלו הרומאים בחומת ירושלים אחרי כל הרעות אשר מצאו אותם עליד כפרי הגליל, כי בחומות הכפרים האלה השחיתו את כל מכוונותיהם.

ב. לדברים האלה נפתו רבים מבני-הנעורים והתעוררו לצאת למלחמה-

אולם הגבונים והזקנים צפו בלם כאחד את הרעה אשר תמצא אותם וספדו על העיר, אשר נגזר עליה להחרב. והעם נמצא במבוכה גדולה, אך בטרם קמה עוד בירושלים מלחמת-אחים כבר חלק לב העם היושב בארץ. כי טיטוס פנה מגוש-חלב אל קיסריה, ואספסינוס יצא מקיסריה אל יבנה ואל אשדוד והקים את בריתו עם הערים האלה והשאיר בקרבן מצב ושב אל קיסריה והוליך עמו המון אנשים גדול, אשר נפלו בידו על-פי דברי הברית. ואז קמו מהומות ומלחמות-אחים בכל עיר ועיר, ובכל מקום אשר שאפו היהודים רוח אחרי תנופת יד הרומאים היתה יד איש באחיו, ומריבה קשה היתה בין הפציי-הקרב ובין רודפיי-השלום. ובראשיתה פגעה המריבה בבתיים, אשר זה מכבר שלטה קנאה ביניהם, ואחרי-כן קמו גם האוהבים הקרובים איש באחיו וכל אחד התחבר עם האנשים אשר היו מחשבותיו כמחשבותיהם, והמונים המונים ערכו מערכה אלה לקראת אלה. והמריבה פשתה בכל מקום; אולם אנשי המרד ודורשי הקרב התגברו בכח עלומיהם ובעז נפשם על הזקנים והגבונים. ובראשונה פשטו אחד אחד לבז את יושבי הארץ, ואחרי-כן התחברו לגדודים ומלאו את הארץ חמס. ובמעשי הזדון והרשע לא נבדלו בעיני אחיהם מהרומאים הזרים, ורבים מן העשוקים חשבו, כי עוד יקל להם בנפלים בידי הרומאים.

ג. והרומאים אנשי המצב אשר בערים לא יצאו לעזרת העשוקים או הושיעו להם רק מעט, כי יראו פן תמצא אותם רעה וגם שנוא את עם היהודים מאד, עד אשר שבעו ראשי להקות-השודדים בכל המקומות את החמס אשר עשו בארץ והתחברו יחד, וכל עדת-המרעים הבקיעה אל ירושלים. כי העיר הזאת היתה בעת ההיא בלי ראש ומושל ועל-פי חקי האבות קבלה אל שעריה כל איש מזרע היהודים מבלי להשמר מפניו ובימים ההם חשבו יושבי העיר בלם, כי כל הגדודים הנוהרים אליה הם אוהבים הבאים לעזור להם. והנה בדבר הזה היה די להחריב את העיר גם מבלעדי מלחמת-אחים. כי המונות אנשים ריקים ובטלים, אשר לא הצליחו למלחמה, אכלו את הלחם, אשר היה בו כדי למלא את ספק אנשי המלחמה, ונוסף על חרב האויב הביאו גם מלחמות-אחים ורעב בשערי העיר.

ד. ועוד רבים משודדי הארץ נאספו אל העיר והתחברו עם השודדים אשר מבית, הקשים עוד מהם, ולא נבצר מהם כל מעשה נורא. ונקלה היתה בעיניהם סאת רשעם וזדונם, בהרבותם שד וחמס ובפשטם את שמלות האנשים לעורם, כי שמו גם אל הרצח את פניהם, ולא עשו את דברם בלילה ובמסתרים וגם לא שלחו את ידם באנשים חשכים, כי-אם בעצם היום ולעיני השמש יצא מעשה-הרצח, ובנושאי הפנים החלו. לראשונה תפשו את אנטפס, אשר היה ממשפחת המלוכה וגם מגדולי העיר ובידו

הפקיד העם את אוצר הצבור, ואסרו אותו בכלא, ואחריו שמו במאסר את לוי, אחד מנשואי־הפנים, ואת צופא א) בן רעואל ב), אשר יצא גם הוא מבית המלוכה, ואחריהם עוד אנשים מורמים מעם. ופחד גדול נפל על כל יושבי ירושלים וכל אחד בקש ישועה לנפשו, כאלו כבר הפתה העיר במלחמה. ה. אולם השודדים לא אמרו די בשימם את האסורים על מסגר, כי ראו רעה נגד פניהם בשמרם על אנשים תקיפים כאלה זמן רב, פן תמצא יד קרוביהם הרבים לבוא לעזרתם ופן יתרגזו גם העם על מעשה התועבה ויקום עליהם ביד חזקה. על־כן יעצו צצה להמית את האסורים ושלחו אליהם את יוחנן, אחד מבני קהלם, איש מהיר במלאכת־הרוצחים, אשר נקרא בשם „בן האילה“ בלשון ע־הארץ, ויחד עמו באו עוד עשרה אנשים מזינים אל בית־הכלא ושחטו את האסירים. ועל התועבה הנוראה הזאת הוציאו עוד הרוצחים על האנשים שמועת שקר ואמרו, כי באו בדברים עם הרומאים להסגיר בידם את ירושלים ובזה רצו לבגוד בחרות העם, והתפארו במעשי הנבלה לעיני כל, כי עשו חסד לעיר והושיעו אותה מצרה. ו. לדברים האלה נפלה רוח־העם מאד והתפחד גבר עליו, ובמדה הזאת הוסיפו האנשים האלה אמץ, עד אשר לקחו בידם את המשפט למלא את ידי הכהנים הגדולים. הם בוז לבתי האבות, אשר מהם נבחרו הכהנים הגדולים חליפות במשפט הירשה ג), והקימו להם כהנים בני בלי־שם וחשפים, למצא בהם עוזרים למעשי תועבותיהם. כי האנשים, אשר הגיעו למשרה העליונה ללא־צדק, נטלו עליהם למלא את רצון האנשים, אשר מלאו בה את ידם. בלשון רכיל ודבה הפיחו מדנים בין ראשי העם, למצא חפצם בריבות האנשים העומדים להם לשטן, וכאשר מלאה סאת רשעת מעשיהם לבני־האדם, השיאם זדון לבם לנפל את כבוד האלהים ולבוא ברגליהם המטמאות והרוחות בדם) אל היכל הקדש.

ז. ולאחרונה קם העם בעושי התועבה, כי העיר את לבבו הזקן בקרב הכהנים הגדולים חנן ובן חנן, איש חכם באדם, אשר כמעט עלה בידו להציל את העיר, אִלּוּ נמלט מידי מבקשי רעתו. והם (השודדים) שמו את היכל ה' למצודת משגבם ושמה נמלטו ממהומות העם, וכה נהפך להם

א) אפשר לקרא גם צופא, שופא.

ב) בהוצאת ניוה: אַרְנֶסֶט.

ג) הפרשה הזאת היא סתומה. וכנראה פֶּנֶן פה המחבר לסגני הכהנים הגדולים ולראשי המשמרות. וככלל אינו נוהר בשמוש התאר „כהנים גדולים“. בימים ההם נחשבה הכהנה הגדולה לנחלת משפחות מעטות (כיתוס, פיאבי, קמחית, חנין ועוד), אשר שמשו מימי הורדוס, וכל חברי המשפחות האלה נקראו „כהנים גדולים“ או „בני כהנים גדולים“.

המקדש למבצר עריצים. ועל מעשיהם הנוראים הוסיפו עוד לעג, להעציב את לב העם מכל עלילותיהם, כי נסו לתכנן את פחד העם ולהראות את עצם ידם וערכו את לבם לבחור את הכהנים הגדולים על-פי הגורל, אף כי משפט הירשה היה רק למשפחות והכהנים הגדולים, כאשר אמרנו. הם סמכו את המעשה הרע הזה על חק עתיק, באמרם, כי גם לפנים נבחרו הכהנים הגדולים על-פי הגורל. ובאמת חשבו לבטל בזאת את המנהג ולתפוש להם את השלטון, בהקימם בידם את המשרה העליונה.

ה. על-כן קראו לאחת ממחלקות הכהנה הגדולה ושמה יִכִּין (נ"א: יקים) «) ובחרו להם כהן גדול בגורל. ובמקרה זכה בגורל — ובזה נראה כל גדל רשעתם — איש אחד ושמו פינחס ב) בן שמואל מכפר-חפתי ג), אשר לא יצא מהכהנים הגדולים וגם לא הבין מה היא הכהנה הגדולה, כי היה אכזרי עובד-אדמה. אולם הם סחבו אותו בעל-כרחו מן השדה וכמעשה המשחקים בבית-החזיון קשטו אותו במסכה זרה והלבישו אותו את בגדי הקדש וילמדו אותו את מעשה עבודתו לעת מצא. למעשה תעתועים ולצחוק ילדים היתה הנבלה הזאת בעיניהם. אולם עיני יתר הכהנים, העומדים מרחוק, זלגו דמעות למראה החק המחלל והם נאנחו על המשרה הקדושה הנרמסה ברגלים. ט. ולמראה העזות הגדולה הזאת קצר כח סבל העם, ויושבי ירושלים מהרו כאיש אחד להסיר את על הנוגש. והאנשים נשואי-הפנים בקרב העם, גוריון בן יוסף ד) ושמעון בן גמליאל, הקהילו את כל העם לאספה והעתיירו עליו דברים וגם חלו את פני כל איש ואיש להחיש נקמה בשונאי החרות ולטהר את בית-המקדש משופכי הדם. וגם אנשי-המעלה בין הכהנים הגדולים, יהושע בן גמלא וחנון בן חנן, הרבו להוכיח את העם על רפיון ידי וועוררו אותו בעצרותיו לקום על הקנאים, כי בשם הזה קראו לעצמם אנשי-הזדון, באמרם, כי הם מקנאים למעשים טובים (לשם שמים), ולא כן הדבר, כי קנאו רק בעלילות רעות והתמכרו להוסיף עוד עליהן.

י. וכאשר נאספו כל יושבי ירושלים יחד וכלם קצפו על כבוש בית-המקדש ועל מעשי החמס והרצח, אולם איש לא ערב את לבו להתגרות

א) אֲנִיכִין אצל ביות. נ"א: אֲנִיכִים, אֲנִיכִים. יִכִּין הוא המשמר הכ"א, יקים — המשמר הי"ב (דברי הימים א, כ"ד; י"ב, י"ז). החק הישן, אשר סמכו עליו הקנאים, הוא כנראה דבר הכתוב (שם, פסוק ה): "וַיִּחַלְקֵם בַּגּוּרִלֹת", והם דרשו זאת גם כגבי הכהנה הגדולה.

ב) במקור: פני, פניאט.

ג) בתוספתא מבאר, כי לא היה מבני השקים, כי"אם מתחני משפחת הנשיא רבן שמעון בן גמליאל, אשר הזכירנו יוסף לשבח.

ד) למעלה, ב, כ, ג, הזכיר יוסף בן גוריון.

מלחמה בעושי הרשע, בחשבו, כי יבצר ממנו להתגבר עליהם — וכן היה הדבר באמת — התיצב חנן בן חנן בקרב העם והביט כפעם בפעם אל עבר ההיכל ודבר אל העם בדמעות על עינים, לאמר: „מי יתן מותי בטרם ראו עיני את בית-האלהים מלא את כל התועבות האלה, בטרם היו המקומות הקדושים, אשר לא יעבור בהם זר, למרמס לרגלי מרצחים. אך הנה אני עומד לפניכם בלבוש הכהנה הגדולה ונושא את השם הגדול והנכבד בין כל שמות הכבוד א), חי אני ועלי לשמור את נפשי, ולא זכיתי למות בשם טוב לעת זקנתי. ואם גם יחיד נשארתי [כערער] בערבה, נכון אני לחרף את נפשי לבדי למען כבוד אלהים, כי מה יספון לי להאריך ימים בקרב עם אובד, אשר טחו עיניו מראות את הצרות ולבו מת בקרבו מחוש את יסוריו ומכאוביו. עשוקים אתם כל היום — ונוטים שכמכם לסבול! אתם מפים ונמרטים, ונושאים את בשרכם בשניכם ואין איש נאנח ברמה על דם הנרצחים. אוי לי על ממשלת הזדון הזאת! אולם למה עלי לחרף את הוודים? הלא באשמתכם ובארץ-אפכם גדלו ועשו חיל! הן בהנסדם עליכם לראשונה, בהיותם עוד מתי מספר, ראיתם את מעשיהם ולא שמתם אל לב, החרש החרשתם ונתתם להם להרבות מספרם, וגם כאשר חגרו חרב, חבקתם את ידיכם והספתם את כלי מלחמתם למול פניכם. ותחת לבצור את רוחם בראשונה, כאשר שפכו בוז וחרפות על אחיכם (ג״א: על הנדיבים), לא התבוננתם אל פֶּעַל ידיהם, ובזה השאתם את הנבלים לעשות חמס ושר, וכאשר שמו בתים לשמה, לא פצה איש את פיו, ועל־כן היה נקל בידם לתפוש גם את אדוני הבתים, ואחרי זאת נסחבו אלה בראש חוצות, ועוזר לא היה להם. על־כן הוסיפו הנבלים אמץ לענות בבתי-כלאים את האנשים אשר בגדתם בהם. ולא אמר לכם, מי הם האנשים ומה מספרם; אבל זכרו, כי איש מכם לא יצא להציל את אלה האסורים בלא עון ובלא משפט, והלא נקל היה לראות מראש, כי יוצאו האנשים למות! ואחרי־כן ראינו גם את זאת בעינינו, כי הייתם כעדר בהמות נבערות, בהלקח ממנו החיות הטובות לקרבן, ואיש מכם לא הוציא קול ולא הניף את ימינו. שימו אפוא בעפר פיכם ודמו למראה בית-המקדש הנרמס ברגלים, כי אתם הרחבתם את צעדי הפריצים האלה לספות זדון על זדון, ולא לכם המשפט להתאונן על רום עיניהם. כי עוד הגדילו במעשיהם, לו מצאו להם דבר גדול מבית-המקדש להחריבהו. והנה עתה הם מושלים במרום משגב העיר, כי לא שם מקדש

א) לכהנים הגדולים שנדחו ממשרתם נשאר שם הכבוד והכנסות הכהנה הגדולה וגם מלבושי הכהן הגדול. ואין לדעת, אם הכונה כאן לתאר הכבוד (כהן גדול) או לשם קדוש אשר על הציץ.

יִקְרָא לַהֲרֵה־בֵּית כִּיּוֹם הַזֶּה, כִּי־אִם שָׁם מִצֹּדֶה אוּ מִבְּצָר. הַשְּׁלִיטִים הָעֲרִיצִים הָאֵלֶּה בּוֹטְחִים בַּמִּשְׁגָּב חוֹמוֹתֵיהֶם וְאֹתָם רֹאִים אֶת שׁוֹנְאֵיכֶם עוֹמְדִים מִמַּעַל לְרֹאשְׁכֶם. וְמָה הִיא עֲצַתְכֶם הַפֶּעַם וּבִמָּה תִּרְגִּיעוּ אֶת רוּחְכֶם? הַלְעֹזֶרֶת הָרֹמָאִים אֹתָם נוֹשָׂאִים אֶת פְּנִיכֶם, כִּי יִבֹּאוּ הֵם לַפְּדוֹת אֶת מִקְדָּשְׁכֶם? הוּא, כִּכָּה יִרְדַּם מַעֲמַד עֵירֵנוּ וְכֵה גְדֹלָה הָרַעָה אֲשֶׁר מִצָּאָה אוֹתֵנוּ, עַד כִּי בֵּאֵמֶת יִנּוּדוּ הַשׁוֹנְאִים לִשְׁבֹּרְנוּ! הוּא, עֲנִיִּים אִמְלָלִים! הֵטֵרֶם תִּתְּעוֹרְרוּ וְתִקְפְּתוּ תַּחַת סִבְל מִכּוֹתֵיכֶם? וְאִיךָ לֹא תִּבְיטוּ אֶל מַעֲשֵׂה בְּהֵמַת הַשָּׂדֶה וְלֹא תִּלְמְדוּ מִמֶּנָּה לַעֲמוֹד עַל נַפְשְׁכֶם בְּפָנֵי מִכִּיכֶם? וְאִיךָ לֹא תִּזְכְּרוּ אֶת הָרַעוֹת אֲשֶׁר שָׁבַע כָּל אֶחָד מִכֶּם, וְאִיךָ לֹא תִּשְׁימוּ לִנְגַד עֵינֵיכֶם אֶת הַיִּסּוּרִים אֲשֶׁר נִשְׁאַתֶּם, וְלֹא תִּגְבְּרוּ חֲלִילִים לְהִלָּחֵם בַּמִּצִּיקִים? אֲבָד, אֲבָד מִכֶּם יֵצֵר לֵב הָאָדָם הַטּוֹב וְהָרַגֵּשׁ הַנֶּעֱלָה מִכָּל — רַגֵּשׁ אֲהַבַת הַחַרּוֹת. לַעֲבָדִים נִרְצָעִים הֵינּוּ וְעֵינֵינוּ אֵל יָד אֲדוֹנֵינוּ, כְּאִלּוּ הָעֲבָדוֹת מֵנֶת חֲלָקֵנוּ וְנַחֲלָה לָנוּ מֵאֲבוֹתֵינוּ. לֹא! אֲבוֹתֵינוּ נִלְחָמוּ מִלְחָמוֹת רַבּוֹת וְעֲצוֹמוֹת בְּעַד הַחַרּוֹת וְלֹא הִכְנִיעוּ אֶת עַרְפָּם לַפְּנֵי הַמִּצָּרִים וְלֹא לַפְּנֵי הַמְּדִידִים, כִּי מֵאֲנוּ לִשְׁמוֹעַ בְּקוֹל נֹגֵשׁ. וְלָמָּה לִּי לְהַרְבוֹת דְּבָרִים עַל מַעֲשֵׂה אֲבוֹתֵינוּ? הֲנֵה מִלְחָמָה לָנוּ עֲתָה בְּרֹמָאִים וְלֹא אֲשַׁפּוֹט הַפֶּעַם, אִם טוֹבָה הִיא וּמוֹעִילָה, אוּ רַעָה וּמוֹזִיקָה, אֵךְ עַל מָה וְלָמָּה אֲנוּ יוֹצֵאִים לְמִלְחָמָה הַזֹּאת? הֲאִם לֹא בְּעַד חַרּוֹתֵנוּ? וְעֲתָה, אִם קִצְּהָ נַפְשֵׁנוּ לִשְׁאֵת אֶת עַל מוֹשְׁלֵי הָעוֹלָם כָּלָּה, אִיכָּה נִכְנַע תַּחַת שְׁבֵט עֲרִיצִים מִקְּרֵב אֲחֵינוּ? הֵן אִם יַעֲבֹד אִישׁ אֲדוֹנִים זָרִים, יוֹכַל לְתַלּוֹת אֶת הַדָּבָר בְּמוֹלוֹ אֲשֶׁר בְּגַד בּוֹ; אוֹלָם לְהַעֲנוֹת תַּחַת עַל נְבָלִים הַיּוֹשְׁבִים מִבֵּית — זֶה הוּא חֶלֶק רִכְי־לֵבָב, הַבּוֹחֲרִים בְּעַבְדוֹת. וְהֵנָּה הוֹאֲלָתִי לְדָבָר אֲלֵיכֶם עַל הָרֹמָאִים, וְלֹא אֲכִסֶּה מִכֶּם אֶת הַדָּבָר, אֲשֶׁר עָלָה עַל לְבִי בֵּין יֵתֶר הַדְּבָרִים (תוֹךְ כְּדֵי דְבוּר), כִּי גַם אִם נָפַל בִּידֶם — מִי יִתֵּן וְלֹא יִקּוּם הַדָּבָר אֲשֶׁר יֵצֵא מִפִּי (אֵל תִּפְתַּח פִּה לִשְׁטֵן!) — לֹא תִּגְדֹּל צִרְתָּנוּ מֵהָרַעָה אֲשֶׁר פָּקְדוּ עָלֵינוּ הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה. וְאִיךָ לֹא נִבְכֶּה בְּרֹאוֹתֵנוּ אֶת מַתָּנוֹת הָאוֹיְבִים הָהֵם, אֲשֶׁר הִרְיָמוּ לְבֵית־מִקְדָּשֵׁנוּ, וְעַל־יָדָן אֶת הַשְּׁלָל אֲשֶׁר נָפַל בְּיַדִּי אֲחֵינוּ אֵלֶּה בְּהִמִּיתָם אֶת נְדִיבֵי עִיר־הַקֹּדֶשׁ וּבִרְצַחָם נַפְשוֹת אֲנָשִׁים, אֲשֶׁר גַּם הַשׁוֹנְאִים הָיוּ אוֹסְפִים יָדָם מֵהֶם בַּעַת נִצְחוֹנָם? וְהֵנָּה הָרֹמָאִים לֹא עָבְרוּ מַעוֹלָם אֶת גְּבוּל הָעֲזוּרָה הַמִּתְּרָה לָהֶם וְלֹא בָּזוּ לְמִצְוֹתֵינוּ הַקְּדוֹשׁוֹת וּבַחֲרָדָה הָיוּ מִבִּיטִים מִרְחוֹק אֶל חוֹמַת הַמִּקְדָּשׁ, וְאֵלֶּה הָאֲנָשִׁים, אֲשֶׁר נוֹלְדוּ בְּאַרְצֵנוּ וְגִדְּלוּ בַּחֲקֵי תוֹרַתֵנוּ, אֵלֶּה הַנִּקְרָאִים בְּשֵׁם «יְהוּדִים» — מִתְּהַלְכִּים בְּקִרְבֵּי הַמִּקְדָּשׁ בְּיָדִים נֹטְפוֹת דָּם אֲחִים. וְמִי יִירָא עֲתָה לִצְאָת לְמִלְחָמָה עִם שׁוֹנְאֵינוּ מִחוּץ? הֲלֹא הֵם נוֹחִים לָנוּ הֵרֵבָה יוֹתֵר, אִם נִדְּמָה אוֹתָם לְאוֹיְבִים הָאֵלֶּה מִבֵּית! וְאִם יָאוֹת לְקִרְאָ לְכָל הַמַּעֲשִׂים בְּשִׁמוֹתֵיהֶם הָרָאוּיִם לָהֶם, הֵן יִצְדֹּק הָאוֹמֵר, כִּי הָרֹמָאִים אֲנִשְׁי־בְּרִית תוֹרַתֵנוּ, וְאֵלֶּה צִרְיָנוּ מִבֵּית הֵם אוֹיְבֵיָהּ. אוֹלָם אֲנִי חוֹשֵׁב נֶאֱמָנָה, כִּי אֹתָם הַנֶּאֱסָפִים פֶּה כָּלֶכֶם נוֹכַחְתֶּם לְדַעַת מֶרֶאֶשׁ,

אשר שונאי חרותנו אלה הם בנים משחיתים, ואיש לא יוכל למצא את העושה הנאה להם כגמול תועבותיהם, ועוד לפני שמעכם את דברי נרגזותם על האסונות אשר מצאכם מידם. אמנם רבים מכם יראים את המון האנשים ואת עז רוחם ופוחזים ממרום משפכם. אולם הלא מידכם יצא הדבר הזה, בהעלימכם עיניכם מהם, ואם תתמהמהו הפעם — עוד ירבו ויעצמו, כי מספרם הולך וגדול מיום ליום, יען אשר כל איש נבל יעזוב אתכם וילך אל בני מינו, וגם זדון לבם יחזק, כאשר לא יעמוד לו איש לשטן, וממרום שבתם יחליפו כח וילחמו בנו בעבי מגנם, אם נתן להם זמן להשגב שם. אולם האמינו לדברי! אם נעלה להלחם בהם, יהיה מוסר עונם למכשול לפניהם וזכר מעשיהם יפיל את משגב חומותיהם. ואולי ילחם לנו האלהים, אשר נאצו אותו האנשים האלה, וישיב את אבני הקלע אל עבר פניהם והרשעים ימותו בחציהם השלוחים ולבם ימס כמים בראותם את פנינו. ואם גם יש סכנה בדבר הזה, הנה אשרי האיש אשר יפול חלל לפני שערי המקדש, בהשליכו את נפשו מנגד לא בעד אשתו ובניו, כי-אם בעד האלהים ומשכן קדשו! גם אני אצא לפניכם בעצה ובגבורה ולא יבצר ממני דבר מזמה להצילכם, ועיניכם תראינה, כי לא אחמול על נפשי."

יא. כדברים האלה דבר חנן על לב העם לצאת לקראת הקנאים, אף כי לא נעלם מעיניו, אשר יקשה בידו להתגבר על האנשים הרבים האלה, המלאים כח עלומים ואמץ-רוח, אשר גם הכרת חטאתם הקשיחה את לבם, וגם הבין, כי לא ימסרו את עצמם בידי אויביהם עד צאת נפשם, בדעתם כי לא יכפר להם עון ידיהם. בכל-זאת בחר לצאת לקראת כל צרה (שלא תבוא) מהעלים עיניו למראה השערורה הנוראה הזאת. והעם קרא בקול, כי ילך אחריו אל כל אשר יצונו וכל איש היה נכון לחרף את נפשו.

יב. ובעת אשר דבר חנן אל העם ופקד את האנשים הראוים לקרב, שמעו הקנאים את דבר עצתו, כי אנשי-שלום, אשר נמצאו בכל מקום, גלו להם את כל אשר נעשה בקרב העם. הם התרגזו מאד והגיחו בהמון ובגדודים קטנים מהר-הבית ולא חמלו על כל איש אשר פגשו בדרכם. וחנן הקהיל במהרה את אזרחי ירושלים והם עלו במספרם על הקנאים, אך נפלו מהם בכלי-נשקם וגם לא היו ערוכים למלחמה כמוהם, אולם תאות המלחמה מלאה את חסרונות אלה ואלה. כי המת הנקמה, אשר בערה בבני העיר, תזקה את ידיהם מכל כלי-נשק, והקנאים אשר בהר-הבית נלחמו בעז-נפש ולא שמו לבם לכל המון שונאיהם. כי בני ירושלים האמינו, אשר לא יוכלו עוד לשבת בעירם, אם לא יכריחו את השוודים ממנה, והקנאים הבינו, כי עתידים הם לכל מיני יסורים, אם לא יתגברו על אויביהם. אלה התנגחו באלה והכעס והשנאה יצאו לפניהם בקרב. לראשונה המטירו איש

על רעהו אבנים ברחובות העיר ולפני המקדש, וגם נלחמו בחניתותיהם מרחוק, וכאשר פנו בני המחנה האחד לאחור, רדפו אחריהם צריהם והכום בחרב. ורבים נפלו חללים מזה ומזה, ולא מעט היה גם מספר הפצועים, וכאשר נפצע אחד מבני העיר, אספו אותו קרוביו אל ביתו, אולם הנפצע מתבר הקנאים הובא אל בית-המקדש ודמו נשפך על אדמת הקדש. ובצדק יאמר האומר, כי הדם הזה טמא את הקדשים. כאשר נלחמו פנים אל פנים, היתה יד השודדים על העליונה. אולם יושבי העיר נלחמו בזעם ועברה ומספרם הלך הלך וגדול והעם חרף את הנחשלים, והעומדים מאחור, אשר נדחקו גם הם להלחם, לא נתנו לאחיהם לפנות ערף, עד אשר השתער כל העם על צריו, ואלה לא יכלו עוד לעמוד על נפשם בפני התקיפים מהם. ומעט מעט נסוגו אל הרהבת, ואנשי חנן הבקיעו אתם יחד אל חצר המקדש. ורעדה אחזה את הקנאים, כאשר נלקחה מידם החומה הראשונה, והם נמלטו אל חצר בית ה' הפנימית וסגרו עליהם את השערים. וחנן נמנע להביא מלחמה בשערי הקדש, ומה גם כי ירו השונאים מלמעלה. הוא חשב, כי גם אם ינצח, יעבור על מצות התורה, בהביאו את העם אל שערי בית-המקדש בטרם יתקדש. על-כן בחר ששת אלפים אנשים מזינים בגורל והציג אותם לשמור על האולמים (האסתוניות), ואחרי-כן באו אחרים במקומם, כי על כל העם הטל לעמוד חליפות על המשמר. אולם ראשי העם פטרו רבים מאנשי-המעלה מעשות את הדבר ונתנו להם לשכור בכסף עניים ולשלוח אותם אל המשמר תחתם.

יג. אפס כי את כל האנשים האלה הכריע איש אחד, הוא יוחנן, אשר ספרנו על-דבר מנוסתו מגוש-חלב, כי היה איש-מרמה מאין כמוהו ונשא בלבו תאות-ממשלה באין-מצרים וזה מזמן חבל מזמות לקחת לו את השלטון. ובימים ההם התחפש כאיש אותה-העם ולא סר מחנן ביום, כאשר נועץ עם טובי העם וגם לא בלילה, מדי עברו לפקד את אנשי המשמר, ואחרי-כן גלה את סודותיו לקנאים וכל עצה אשר יעץ העם נודעה לאויבים על-ידו בטרם עוד התבררה והתלבנה; הוא שקד להרחיק ממנו כל חשד, ועל-כן הרבה לתת-רפס לפני חנן וראשי העם, אולם במלאו פיו את תהלת האנשים השיג את הפך רצונו, כי התנף הרב הגדיל עוד את החשד. ויען כי היה דרכו ללכת אל כל מקום אשר לא נקרא שמה, יצא עליו הקול, שהוא מגלה סוד, כי בראות ראשי העם, אשר הקנאים יודעים את כל דברי מועצותיהם, לא מצאו איש כיוחנן חשוד לגלות את הדברים. אולם לא קל היה להם להפטר ממנו, כי היה איש-חיל במעשי רשעו, וגם לא יצא מקרב חשקים ורבים מאנשי הסנהדריה א) סוככו לראשו. על-כן יעצו להשביע אותו

(*) כאן: המועצה הראשית.

שבועת אמונים, כי הוא דורש טוב לעם. ויוחנן נשבע בנפש הפצה, כי יאהב את העם ולא יגלה את עצתו ואת מעשיו לאויבים, וגם יעזור במחשבה ובמעשה לבער אחרי חורשי הרעה. ואנשי חנן האמינו בשבועתו ולא הוסיפו לחשוד בו ונתנו לו לבוא אל מועצותיהם, וגם שלחו אותו לציר-אמונים אל הקנאים, לדבר על לבם לשבת מריב. כי התאמצו בכל כחם לבלתי טמא את המקדש בידיהם ולבלתי שפך בו דם איש אחד מאחייהם.

יד. ויוחנן עשה מעשה, כאלו נשבע שבועת אמונים לקנאים ולא לראשי העם. כי הוא בא אל הרהבית ועמד בין הקנאים וקרא אליהם לאמר: „לא פעם ולא שתיים חרפתי את נפשי למענכם, פן יעלם מכם דבר מכל אשר יעצו אנשי חנן עליכם. והנה עתה רעה גדולה נגד פני ונגד פני כלכם, אם לא תהיה אתנו יד אלהים להצילנו. כי אין עוד חנן רוצה להתמהמה, וכבר פתה את העם לשלוח צירים אל אספסינוס, למען יבוא במהרה ויכבש את העיר. וגם יעץ לתפוש אתכם בידו, כי צוה על כל העם להתקדש ליום מחר א), למען יבוא אל המקדש לעבוד את האלהים או יתגרה בכם מלחמה בזרוע נטויה. איני יודע, עד מתי תעצרו כח לעמוד בפני המשמר המקיף עליכם ולערוך מערכה למול המון גדול אשר כזה.“ ואחרי זאת הוסיף לדבר: „יד אלהים עשתה זאת, כי נבחרתי לציר-אמונים ונשלחתי לדבר שלום אליכם. דעו, כי חנן אומר לסובב אתכם בכחש בדברים האלה, למען יוכל להתנפל עליכם בעת אשר לא תשמרו לנפשותיכם. ולא נשארה לכם רק אחת משתי אלה: להתחנן אל חיל-המשמר כי יתן לכם את נפשותיכם לשלל, או להמציא לכם עזרה מחוץ. ואם יש אתכם אנשים מתברכים בלבבם, כי ימצאו סליחה אחרי הפשלים בקרב, הנה הם שוכחים את מעשי זדונם או שוגים במחשבתם, כי אחרי תשובת העושים ישלימו אתם העושים מיד. והן גם בעשותם תשובה לא ינקו העולבים משנאה וחמת הנעלבים מתגברת בעשותם חיל; והנה אוהבי הנרצחים וקרוביהם אורבים לנפשותיכם, וגדולה היא חמת העם על אשר נאצתם כל חק ומשפט, ואם גם יחמול עליכם חלק האזרחים, כאין יחשב לעמת ההמון הרב אשר יקשיח רחמיו מכם.“

דעת

אתר לימודי יהדות ורוח
www.daat.ac.il

*) דבר-הטהרה הזה לא התברר. יש חושבים, כי כזב יוחנן לקנאים, שחנן רוצה להקריב חטאת הצבור (ויש חושבים: פרה אדמה). ואין הדבר מתאים במלואו לדין התורה ולדברי חז"ל.